

Utmaningar och upplevelser som föräldrar till barn med adhd upplever i sin vardag

Av Linda Ågren

LUNDS UNIVERSITET
Socialhögskolan

Kandidatuppsats
Ht 2013

Handledare: Anders Lundberg

Abstract

In my thesis I have intended to investigate the challenges and experiences of parents of children with adhd in their everyday life. I have used a qualitative method and to achieve my goal I have conducted six interviews with the parents of the children having adhd. I have used systemtheory and bronnerbergs development ecological model to analyse the data collected. The results showed that parents conceived everyday life as a struggle, especially when related to school, where conflicts occurred between teachers and parents felt they didn't receive the support they required from society. Parents testified that close family members and friends were of invaluable support during everyday life.

Keywords: Attention deficit hyperactivity disorder, parents, family, challenging and experience.

Innehållsförteckning

Förord	3
1. Inledning	4
1.1. Problemformulering.....	4
1.2. Syfte och frågeställningar.....	5
2. Bakgrund	6
2.1. Vad är adhd.....	6
2.2. Tidigare forskning.....	8
3. Teoretisk utgångspunkt	11
3.1. Systemteori.....	11
3.2. Utvecklingsekologisk teori.....	12
4. Metod	14
4.1. Metodval.....	14
4.2. Urval och avgränsningar.....	14
4.3. Förtjänster och begränsningar.....	15
4.4. Resultatens tillförlitlighet.....	16
4.5. Tillvägagångssätt.....	17
4.6. Bearbetning av intervju materialet.....	18
5. Etiska överväganden	21
6. Resultat och Analys	22
7. Avslutande diskussion	34
8. Litteraturlista	37
9. Bilaga	40

Förord

Jag vill tacka min familj för stödet i min uppsatsskrivning. Jag vill tacka alla föräldrar som medverkat i intervjuerna till min skrivning. Jag är oerhört tacksam att ni delat med er av era livshistorier. Det har varit intressant och berikande att ha fått tagit del av. Jag vill även tacka min handledare som har stöttat och väglett mig under uppsatsskrivningens process.

1. Inledning

Adhd är ett relativt nytt begrepp i vår vardag. Trots att kunskapen kring adhd bara funnits under kort tid har det redan väckt stor uppmärksamhet i samhället. Både beträffande antal individer som blivit diagnostiserade med adhd samt diskussionerna kring diagnosen av samhället i stort (Gillberg 2013, s 11, 16). Begreppet adhd och i vilken utsträckning diagnosen påverkar de familjer som drabbas menar Gillberg (2013) bland annat bestämts av omgivningen. Om individerna med diagnosen uppfattas som annorlunda så blir de därmed också bemötta som avvikande individer i samhället (s 9). Sociala faktorer som familj, skola, vänner och övriga samhället har stor inverkan på barnets utveckling i både positiv och negativ riktning. Det är därmed av stor vikt att barnets omgivning har förståelse kring barnets behov för att främja barnets utveckling (Gillberg 2013, s 125).

I min uppsats har jag undersökt några av de utmaningar som familjerna med barn som har en adhd diagnos står inför. Undersökningen är baserad på föräldrarnas egna berättelser.

1.1. Problemformulering

Enligt Socialstyrelsen (2002) förekommer oftare stress i familjer med barn som har en adhd diagnos. Konflikterna är fler och det förekommer oftare problem i parrelationen. Socialstyrelsen menar vidare att föräldrarna upplever en känsla av maktlöshet inför att hantera och styra upp barnets hyperaktivitet, impulsivitet och inte alltför sällan aggressiva beteende, vilket i sin tur leder till bristande självkänsla inför sin roll som förälder (s 101-108). Samtidigt minskar barnets självkänsla då de upplever sig ifrågasatta och tillsagda ideligen både ifrån sina föräldrar och från omgivningen (Socialstyrelsen 2002, s 139). Situationen leder till en ond cirkel som blir värre ju längre tiden går (Socialstyrelsen 2002, s 101). Eftersom hela familjen mer eller mindre blir påverkade av barnets symtom är det av stor vikt att arbeta med att minska barnens symtom samt att öka familjens positiva interaktion sinsemellan (Socialstyrelsen 2004, s 33–34).

Wrangsjö (1998) menar att gemensamt för barn med adhd är att de ofta uppfattas som provocerande ifrån sin omgivning. Både ifrån föräldrar, skola, jämnåriga och övriga

omgivningen. Kontrasten mellan ett barn som har adhd och ett som inte har det gör att deras samspel ofta leder till konflikter. Båda parterna upplever sig som oförstådda gentemot varandra. Barnen med adhd upplevs som förvillande och förvånande då de inte ger respons på ett sådant sätt som upplevs som passande ifrån omgivningen (s 13).

Paradoxalt nog uppfattas adhd av många i omgivningen som en myt, en ursäkt för dålig föräldraförmåga och ouppfostrat beteende hos barnet. Samtidigt har individer som fått diagnosen adhd ökat de senaste åren. Socialstyrelsen (2004) menar att det är problematiskt att avgöra vad som är normalt och vad som är avvikande i individens beteende, då många mer eller mindre har liknande egenskaper som representerar diagnosen adhd. Skillnaden menar de bland annat är ytterligheter av karaktärsdragen hos individerna som blir diagnostiserade (s 20). Är adhd en diagnos som ställer till problem för barnet, föräldrarna och omgivningen eller är samhällets brist på kunskap, förståelse och ensidiga perspektiv av samhällets struktur en bidragande faktor till problematiken?

I mitt uppsatsarbete har jag valt att studera mina frågeställningar utifrån systemteori och utvecklingsekologisk teori. Där förstås problemen inte enbart utifrån en faktor, utan fokuserar på helheten. Både individ, familj, skola, vänner och samhälle. Lundahl & Öquist (2002) menar att problemen bäst förstås genom att undersöka alla faktorer kring en situation och inte bara se det utifrån ett perspektiv (s 35).

1.2.Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att skapa förståelse för de utmaningar och bemötande som familjer med barn med en adhd diagnos upplever i sin vardag. För att uppnå syftet har jag valt att utgå ifrån följande frågeställningar:

- Hur har föräldrarna till barnet upplevt bemötandet ifrån skolan?
- Vilka reaktioner och bemötande har barnet fått från familjens vänner/nätverk?
- Vilken påverkan har barnets funktionsnedsättning haft på familjens vardag?

2. Bakgrund

2.1. Vad är adhd

Förkortningen adhd står för Attention Deficit/ Hyperactivity Disorder. Det är en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning som innebär att man ofta har svårigheter med bland annat uppmärksamhet, koncentration, överaktivitet samt impulsivitet (Beckman 2007, s 24).

Forskning har konstaterat att mellan tre till sex procent av alla barn i skolåldern har adhd. Diagnosen är vanligare hos pojkar än hos flickor (Socialstyrelsen 2004, s 10). Vetenskapliga studier som gjorts visar även på att ärftligheten har inverkan på adhd symtomen. (Socialstyrelsen 2004, s 31-32).

För att bli diagnostiserad med adhd krävs att flertalet kriterier uppfylls. Huvuddragen i kriterierna är bristande uppmärksamhet, hyperaktivitet och impulsivitet, men även många andra kriterier är av betydelse för att få diagnosen. Utöver kriterierna krävs också att symtomen är varaktiga över tid och inte bara en tillfällighet. För att eliminera att symtomen skulle bero på andra orsaker tittar man även på samsjuklighet, närliggande symtom till andra diagnoser samt om barnet är oroligt eller sorgset på grund av familjeproblem eller skolbekymmer och att det i sin tur skulle påvisa liknande symtom som diagnosen (Honos-Webb 2005/2008, s 12-13).

Wrangsjö (1998) anser att det är viktigt för individen att få sin diagnos. Med rätt diagnos finns bra förutsättningar till hjälp, förståelse, ökad kunskap samt avlastning för familjen. Han menar också att det är viktigt då vårt sätt att bemöta varandra ofta leder till självuppfyllande profetior. Vilket innebär att ett barn med adhd som upplevs som störande och provocerande ifrån sin omgivning snart ser sig som den individen. När det från början i själva verket bara handlar om okunskap av diagnosen (s 15-16).

Kadesjö (2007) har forskat kring barn som har beteendeproblematik och han beskriver de olika egenskaperna enligt ovan på följande sätt:

Uppmärksamhet och koncentration

Barn som har problem med att upprätthålla sin uppmärksamhet till vad de för stunden har påbörjat benämner Kadesjö som barn som är likt radarskärmar. Han menar att de omöjligt kan vara likgiltiga inför intryck från omgivningen såsom ljud eller rörelser utan att barnen ständigt måste undersöka vad det var som lät eller vad det var de såg. När de sedan avbryter sin syssla för att undersöka vad som störde deras ro, är risken stor att de hittar något annat intressant projekt att påbörja på vägen. Denna egenskap gör att de ofta har påbörjat många olika projekt, men inget av dem är avslutade. Denna tendens visar sig starkast då barnen fått en uppgift att genomföra som de tycker är mindre rolig. Om de däremot gör saker de tycker är väldigt roligt och motiverande, så har de mindre problem att hålla fokus och fullfölja sin uppgift. Omgivningen upplever ofta att barnen inte lyssnar och att de har svårt att följa instruktioner. Det leder till irritation och många tillrättavisningar från de vuxna i omgivningen(s 26-29).

Impulsivitet

De impulsiva barnen agerar på första bästa impuls känsla och de förväntar sig snabba resultat och omedelbar tillfredsställelse. Kadesjö menar att barnen har svårt att vänta på sin tur och att dröja med en tilltänkt belöning av något slag är mycket jobbigt för dem. Eftersom barnen lever i nutid och har svårt för att tänka framåt i tiden så är en långsiktig planering mer eller mindre otänkbar i deras värld . Omgivningen har en tendens att bli irriterade på barnen då det händer många olyckor kring dem. Exempelvis så tenderar deras lekar i högt tempo till att saker gör sönder, kompisar blir ledsna, kläder förstörs och försvinner. Barnen har också en benägenhet att göra sig illa i de vilda lekarna. Eftersom barnen oftast inte gör dessa otyg avsiktligt så har de heller ingen förståelse för varför andra blir irriterade på dem. Impulsiviteten märks också i barnens känslor då de har svårigheter i att reglera sina känslor och sinnesstämningar till en lagom nivå. De kan till exempel reagera väldigt starkt på små saker och förändringar där de blir väldigt glada och uppspelta eller ledsna och arga (Kadesjö 2007, s 29-33).

Överaktivitet

Överaktiva barn är ständigt i rörelse. De har svårt att sitta still och svårt för att vänta på sin tur. Många av barnen har en tendens att prata mycket och oavbrutet. De har ofta ett högt tempo i sina aktiviteter och eftersom de har så bråttom med att genomföra sina uppgifter och projekt så blir det ofta slarvigt gjort. De har lätt för att gå upp i varv snabbt och ofta

eskalerar det i form av att tempot ökar och ökar tills det urartat helt, barnen kan inte hejda sig själva. Många av dessa barn har också problem med sömnen. De har svårt att varva ner och komma till ro på kvällarna. De verkar inte varva ner och slappna av helt i sömnen heller då de ofta sover oroligt under nätterna också . (Kadesjö 2007, s 34-37).

Honos-Webb (2005/2008) belyser barnens positiva egenskaper och beskriver diagnosens egenskaper som unika tillgångar istället för brister som behöver korrigeras. Hon menar att barn med adhd har en stark känslomässig lyhördhet och kan därför lätt förnimma andra människors känslor. När dessa barn känner sig förbisedda, förminskade eller orättvist behandlade, gör deras starka intuition att de kan reagera kraftigt känslomässigt vilket kan missuppfattas av omgivningen som tolkar det som ett störande beteende (s 18-24). Barn med adhd är också mycket kreativa, snabbtänkta och uppfinningsrika. De har en förmåga att tänka och se i nya banor (Socialstyrelsen 2004, s 13).

2.2. Tidigare forskning

För att finna information om familjer med barn som har adhd har jag sökt efter relevant litteratur, artiklar och forskning i ämnet från olika bibliotek och databaser så som lovisa, och LUBsearch. Sökorden jag använt mig av är adhd, föräldrar, familj, utmaningar, upplevelser. Jag har även sökt motsvarande ord med engelska översättningen attention deficit hyperactivity disorder, parents, family, challenging samt experience.

I Irland gjordes en studie där 18 föräldrar till barn med en adhd diagnos medverkat. Barnen var alla pojkar i åldern 7-12 år. Studien har genomförts i tre delar: öppna intervjuer, en enkät och en adhd skattningsskala. I intervjuerna fick föräldrarna berätta sin historia och sina erfarenheter av att vara förälder till barn med adhd diagnos. De fick berätta om de styrkor och svårigheter de upplevde av barnets diagnos och även vilken påverkan diagnosen har haft på deras familjeliv. Enkäten bestod av frågor om föräldern såsom ålder, kön, civilstånd, utbildning och antal barn. Även frågor rörande barnet gällande exempelvis födelsedatum, ålder för diagnos, medicinering eller annan pågående behandling. Skattningsskalan på adhd gjordes för att se vilka kriterier i diagnosen som var framträdande för de barnen som studien utgätt ifrån (McIntyre & Hennessy 2012, s 65-82).

Resultatet av studien påvisade att samtliga föräldrar i undersökningen var eniga i bristen av förståelsen kring adhd problematiken. De upplevde att okunnigheten kring diagnosen hos omgivningen ledde till missuppfattningar och fördomar som vidare bidrog till ensamhet och utanförskap bland annat genom vänner och anhöriga som valt att ta avstånd från familjen då barnet upplevdes som annorlunda. Utmaningar föräldrarna upplevde i familjen var dels att själva försöka förstå diagnosen adhd, att urskilja vad hos barnet som var diagnos och vilket som var barnets personlighet samt att förstå hur de på bästa sätt skulle förhålla sig till barnets diagnos. Vidare upplevde de att barnets enorma behov av uppmärksamhet utmanade parrelationen hos de vuxna då de inte kunde varken umgås enskilt eller föra ett samtal utan att bli avbrutna. Nästan alla föräldrarna beskrev bristen på tillfredställande stöd från samhället bland annat genom att själva kämpa för barnets rättigheter såsom behov av extra stöd i skolan. Föräldrarna upplevde att allt kämpande påverkade deras ork och de upplevde ett behov av mer energi (McIntyre & Hennessy 2012, s 65-82).

En annan studie var utförd på 17 amerikanska familjer med minst ett barn som var diagnostiserad med adhd. Studien innefattade både pojkar och flickor och åldrarna var mellan 6-17 år. Studien genomfördes med kvalitativa intervjuer och fokus låg på de utmaningar föräldrarna stod inför i uppfostran av barnen. Resultatet av studien påvisade att föräldrarna upplevde vissa tidpunkter på dygnet mer utmanande och svårhanterliga än andra tidpunkter på dygnet. De tider föräldrarna ansåg mest ansträngande var på morgonen innan skolan, eftermiddagen när läxorna skulle göras samt vid läggdags. Morgonen beskrevs av många föräldrar som kaotiska där tiden aldrig räckte till och stressen över att komma iväg i tid var en ständig kamp (Firmin & Phillips 2009, s 1155-1174).

Efter skolan var barnen trötta då all deras kraft förbrukats under skoltid till att försöka koncentrera sig och vara tålmodiga. Det påverkade förmågan att göra läxorna på eftermiddagen. På kvällen var både föräldrar och barn trötta efter ansträngningarna under dagen vilket påverkade både föräldrarnas och barnets tålmod samtidigt som barnet har svårt att varva ner och somna trots trötthet. Föräldrarna upplevde att den avgörande faktorn för att underlätta i vardagen var rutiner och struktur. Eftersom förutsägbarhet gör det enklare för barnet att komma ihåg vad som skall utföras och minskar även stressen för både barnet och föräldern. Vardagen blir då mer tydlig och föräldern behöver tjata mindre

och av den orsaken minskas även risken för att relationen mellan föräldern och barnet skall bli ansträngd. Föräldrarna anpassade sin livsstil efter barnets behov och beteende för att underlätta vardagen för samtliga i familjen (Firmin & Phillips 2009, s 1155-1174).

I en artikel beskrevs en beprövad metod som utgår ifrån att stärka relationerna kring barnet och skapa bra förutsättningar till en fungerande skolgång. Främja barnens utveckling i familjen och i skolan. Metoden fokuserar på tre utvecklingsområden, stärka relationen mellan föräldrar och barn, att få föräldrarna mer engagerade i barnets skolgång på hemmaplan samt skapa ett fungerande föräldrar- och skolsamarbete. Metoden är baserad på anknytningsteori, social inlärningsteori och systemteori. Genom förändringar i dessa områden menar Mautone, Lefler och Power att barnens motivation och engagemang i skolan ökar samt att barnets förmåga att kunna kontrollera sitt beteende stärks. Detta resulterar i förbättringar i barnets beteende hemma och i skolan samt ökar prestationen i skolan (Mautone, Lefler & Power 2011, s 43-51).

Enligt Mautone, Lefler och Power metod används positiv förstärkning för att stärka relationen mellan barn och föräldrar. Föräldrarna uppmärksammar barnet när denne uppvisar ett önskvärt beteende. Barn med adhd får ofta negativ respons ifrån vuxna på grund av olämpligt beteende, vilket i sin tur får en negativ effekt på barnet. Genom att stärka de positiva banden mellan barnet och föräldrarna så lär sig barnet också att reglera sitt mindre önskvärda beteende, det ligger sedan till grund för att skapa positiva relationer med vuxna och kamrater (Mautone, Lefler & Power 2011, s 43-51).

Barnen hamnar ofta i konflikter både hemma, i skolan och med kompisar. Konflikterna hemma leder till föräldrar som tappar orken, de har inte styrkan kvar att stötta sitt barn på samma sätt som andra familjer. Relationen mellan föräldrarna och lärarna blir också ofta ansträngd då lärarna ständigt påpekar bekymmer med barnet i skolan. Metoden bygger på ett samarbete mellan föräldrar och lärare där de tillsammans kan identifiera barnets styrkor och behov. Anpassa skolgången efter barnets kunskapsnivå (Mautone, Lefler & Power 2011, s 43-51).

Även socialstyrelsen menar att rätt stöd i vardagen samt omgivningens bemötande och förståelse för individen som lever med adhd är av stor vikt för barnet för att kunna utvecklas utifrån sina förutsättningar och för att funktionsnedsättningens positiva sidor skall komma till sin rätt (Socialstyrelsen 2004, s 10-11).

3. Teoretisk utgångspunkt

3.1. Systemteori

Min studie ifrån ett systemteoretiskt perspektiv. Perspektivet har sin utgångspunkt i att se och förstå helheter, relationer, mönster och sammanhang (Lundahl & Öquist 2002, s 36). Ett system består av delar och delarna tillsammans bildar en helhet. En individ är en del av ett system. För att förstå helheten av en individ och den rådande situationen krävs betraktelse utifrån systemets alla delar som individen är delaktig i (Öquist 2008, s 9-11). Individen påverkas inte bara utav sitt sammanhang i systemet utan påverkar även systemet av sitt sammanhang, vilket måste tas i beaktande för att förstå hela systemets struktur och funktion. Relationerna och samspelet mellan individerna i systemet är en av grundstenarna till att förstå strukturen i systemet, då interaktionen mellan individerna påverkar beteendena sinsemellan (Öquist 2008, s 11-12).

Ett systemteoretiskt perspektiv kan förstås utifrån olika synvinklar beroende på vad som är menat att studera. Man kan till exempel använda sig av systemteori för att studera organisationer, inlärning eller familjer (Öquist 2008, s 13-14). Utifrån min studie har jag valt att studera familjer med barn som har en adhd diagnos. Deras upplevelser av utmaningar och bemötande ifrån omgivningen såsom skola, vänner, familjemedlemmar med mera. Beståndsdelarna i systemet jag avsett att studera kan till exempel bestå av individ, familj, släkt och vänner, skola, fritid, psykiatri.

Både positiva och negativa förändringar i delarna av systemet återspeglar funktionen i andra delar av systemet. Ju fler delar som stödjer varandra, desto större betydelse för positiv effekt på helheten av systemet. Motsatt effekt riskeras då delarna motverkar varandra eller negativa förändringar sker i någon av delarna (Bernler & Johnsson 2001, s 65). Utifrån min studie och genom systemteorins uppfattning kan det förklaras genom behovet av att familj, skola, psykiatri, nätverk och fritid samverkar sinsemellan för att barnet skall få förutsättningar till positiv utveckling. Bernler & Johnsson (2001) beskriver en situation där pappan i en familj har problem på sitt jobb vilket återspeglar sig genom ilska och irritation på familjen när han kommer hem och senare också på barnets lärare som ringer och vill samtala kring barnets skolsituation (s 65).

Därför är det också viktigt att delarna var för sig förhålls problemfria eftersom konflikter i hemmiljön kan påverka barnets skolgång och vice versa. Öquist (2008) menar att lösningar på problem som analyseras utifrån ett snävt sammanhang såsom i en del av en helhet, försvårar eller förhindrar en lösning, då problemet inte ses utifrån sin helhet. Lösningen på problemet återfinns många gånger i en av de andra delarna av systemet och inte där det upplevda problemområdet startat (s 128, 129). Det är därmed inte nödvändigt att skapa förändring i samtliga delar av systemet för att lösa problem eftersom systemets delar påverkar varandra och förändring i en del kommer prägla resten av systemet, under förutsättning att problemet bearbetas utifrån rätt källa (Bernler & Johnsson 2001, s 60).

Konflikter skapas i samspel mellan individerna och inte hos den enskilde individen. Problemet förstås primärt inte som en egenskap hos individen utan som ett tecken på att något i systemet behöver förändras. Lundahl & Öquist (2002) beskriver en situation där barn med en neuropsykiatrisk funktionsnedsättning anses av omgivningen vara i behov av stöd på grund av sin kategorisering i samhället med sin diagnos och inte att något i systemet behöver förändras (s 101). Öquist (2008) påtalar behovet av att förstå att det inte är individen som är bekymret utan situationen i sig som är besväret (s 123).

Varje individ har också en egen förståelse och uppfattning av hur verkligheten ser ut. Uppfattningen grundar sig i individens bakgrund såsom uppväxt, kultur, klass, kön etnicitet med mera. Vilka normer och värderingar som förekommer i samhället och hos individen är också av betydelse för förståelsen (Lundahl & Öquist 2002, s 25-26). Förståelsen ligger sedan till grund för hur vi tolkar, förstår och förhåller oss till andra individer.

3.2. Utvecklingsekologisk teori

Urie Bronfenbrenners utvecklingsekologiska modell är som en förgrening inom systemteori med en fördjupning i hur individens utveckling påverkas av miljön. Barn med adhd har ofta svårigheter i mer än ett sammanhang, i mer än en miljö som till exempel hemma, i skolan och med vänner. Bronfenbrenner utvecklingsekologiska modell grundar sig i samspelet mellan individen och miljöerna individen ingår i. Likt systemteorin bygger modellen på flera delar av en helhet. Delarna påverkar och påverkas av varandra (Bronfenbrenner 1979, s.3-5). Delarna har bronfenbrenner kategoriserat som nivåer. Den

innersta nivån som ligger närmast individen benämns som mikrosystem. Utanför den nivån är mesosystemet följt av exosystemet och längst ut är makrosystemet. Samspelet mellan individen och nivåerna påverkar individens utveckling i både positiv och negativ bemärkelse beroende på hur interaktionen mellan individen och delarna i systemets nivåer förhåller sig till varandra. Individens utveckling både psykiskt, socialt och känslomässigt, påverkas av hur individen och dess miljöer samspelar med varandra. Bronfenbrenner (1979) betonar vikten av att både studera individens beteende och förändringar i beteendet samtidigt som samspelet mellan individen och miljön studeras för att kunna förstå individens utveckling. Han menar att beteendet är en funktion av samspelet mellan individen och miljön där utvecklingen innebär en förändring i beteendet. När förändringen av individens beteende har varit varaktigt över tid och överförs till de andra miljöerna individen är delaktig i, då har en utveckling skett (s35- 41).

Mikrosystem

Mikrosystemet ligger närmast individen och definieras som individens omedelbara närmiljö såsom familj, skola, vänner och fritid (Bronfenbrenner 1979, s.209-210).

Familjen, hemmiljön är ett mikrosystem där föräldrarnas relation med barnet är den första och viktigaste eftersom den ligger till grund för hur barnet senare interagerar i andra miljöer och i andra sammanhang framöver.

Mesosystem

Mesosystemet kan beskrivas som en gruppnivå av mikrosystemen som individen ingår i. I Mesosystemet interagerar individens alla mikrosystem med varandra. Det innebär till exempel att individens hemmiljö påverkar skolmiljön och viceversa (Bronfenbrenner 1979, s.209-210).

Exosystem

Exonivån utgör det större sammanhanget som individen ingår i, men har ingen omedelbar påverkan på individen. Påverkan är till exempel genom något som berör föräldrarna såsom händelser på förälderns arbete som inverkar på förälderns humör som i sin tur påverkar familjen och barnet i hemmiljön när föräldern senare kommer hem (Bronfenbrenner 1979, s.237-238).

Makrosystem

Är den övergripande strukturen som påverkar individens sammanhang genom exempelvis vilken kultur individen lever i, vilka normer och värderingar som råder i samhället (Bronfenbrenner 1979, s.258).

4. Metod

4.1. Metodval

Jag har använt mig av en kvalitativ metod i mitt uppsatsarbete där syftet varit att intervjua föräldrar i familjer som har barn med en adhd diagnos. Valet av undersökning utifrån en kvalitativ metod upplevdes mest naturlig då det personliga mötet inbjuder till diskussioner där man tillsammans får möjlighet att samtala kring studiens frågeställningar. Det är i diskussioner lättare att undvika missuppfattningar och misstolkningar rörande frågorna, men även ett tillfälle då möjligheten för diskussioner utanför frågeställningarna föreligger. Möjligheten finns då frågemallen i den kvalitativa undersökningen kan anpassas och förändras under intervjuens gång (Repstad 2007, s 85-86).

Min tanke var först att använda en strukturerad modell i intervjuerna. Den modellen skulle dock innebära begränsningar i intervjuerna då utrymmet för undantag inte existerar (May 2001, s 149). Vilket betyder att svaren på frågorna skulle bli ytterst snäva och inriktade. Det var inte var min tanke med intervjuerna, därför beslutade jag mig för att välja bort den intervjuformen för att inrikta mig på en semistrukturerad modell istället. Den modellen bygger på strukturerade frågor i grunden med möjlighet till fördjupning i frågorna (May 2001, s 150).

4.2. Urval och avgränsningar

Urvalet jag avgränsat mig till i min undersökning är föräldrar med barn som har en adhd diagnos. Samtliga föräldrar är boende i en och samma mindre kommun i Sverige. Inför valet av föräldrar att intervjua funderade jag på hur jag skulle söka upp föräldrarna samt hur jag skulle agera för att inte upplevas som påträngande. Jag valde därför att använda mig av ett bekvämlighetsurval och frågade mina vänner om de kände någon som

eventuellt skulle kunna ställa upp på en intervju (Bryman 2011, s194). Jag fick namnförslag och telefonnummer först efter att mina vänner fått medgivande från sina vänner att de blev kontaktade av mig. Jag kontaktade föräldrarna och bokade in tid och plats för en intervju. Underlaget i uppsatsen är grundat på intervjuer med sex föräldrar, fem kvinnor och en man.

4.3.Förtjänster och begränsningar

En kvalitativ metod mäter på djupet och en kvantitativ metod mäter på bredden. Det innebär att en kvalitativ studie bara forskar på ett fåtal individer där man får möjlighet till fördjupning och en närmre relation till individerna i undersökningsgruppen. I den kvantitativa studien fokuserar man på ett stort antal individer. Därför försvåras möjligheten till fördjupning och närhet avsevärt. Fokus i kvantitativ forskning är att få en bredare översikt på frågorna utan något djup då mängden individer för undersökningen gör det svårt att genomföra fördjupning. I den kvalitativa studien finns en möjlighet till att ändra på frågorna under intervjuens gång vilket inte är möjligt i en kvantitativ enkätundersökning där frågorna redan är fastställda ifrån början (Repstad 2007, s 15-16).

En kvalitativ studie var mest lämplig att använda för att kunna besvara mitt syfte och mina frågeställningar. Mina frågeställningar bestod av öppna frågor som behövde bli besvarade med öppna svar av föräldrarna för att få in ett så rättvist material som möjligt till undersökningen. Det var därför mest fördelaktigt att använda en semistrukturerad modell i intervjuerna där jag valde ut ett antal frågor att utgå ifrån. Under den pågående intervjun fanns sedan utrymme för flexibilitet i frågorna (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2011, s 40). Det öppnade upp möjligheten att få fram annan betydelsefull information till undersökningen som inte hade varit möjlig i slutna frågor. En kvantitativ studie hade varit mindre lämplig eftersom jag till störst del hade fått använda slutna frågor med svarsalternativ. Det hade medfört att jag från början skulle fastställt olika alternativ som kanske inte överensstämmer med föräldrarnas upplevelser.

Fördelarna med att göra en kvalitativ studie med ett personligt möte är dels att jag fick möjligheten att förstå föräldrarna utifrån mer än vad som uttrycktes i ord i intervjuerna, då även kroppsspråket har betydelse. Ett personligt möte gav också tillfälle att föra

intressanta diskussioner där föräldrarna fick möjlighet att uttrycka vad de ansåg var relevant för undersökningen och sammanhanget. (Bryman 2011, s 371).

Begränsningen i mitt metodval skulle kunna vara antalet individer i min undersökningsgrupp. Kvalitativa intervjuer tar lång tid att genomföra och materialet grundas därför på ett fåtal individer. Den avsedda tiden för uppsatsarbetet har också begränsat antalet intervjuer att hinna genomföra. Till skillnad från att få svar på kort tid på ett frågeformulär från en stor undersökningsgrupp i en kvantitativ metod, skulle det ta många år att genomföra intervjuer och koda material för samma antal föräldrar i kvalitativa intervjuer (Bryman 2011, s 228).

4.4. Resultatets tillförlitlighet

Inom den kvantitativa studien använder man sig vanligtvis av begreppen validitet och reliabilitet, vars betydelse är att man mäter det som är relevant för undersökningen samt att man mäter det på ett pålitligt sätt (Bryman 2011, s 161-162).

Jag har i min undersökning använt mig av en kvalitativ metod. Inom den kvalitativa studien använder man sig generellt inte av de begreppen, utan man föredrar istället att använda begreppen tillförlitlighet och äkthet (Bryman 2011, s 353). För att uppnå tillförlitlighet och äkthet i min undersökning har jag enligt Brymans (2011) beskrivning ställt lämpliga frågor i intervjuerna för ämnet och frågeställningar jag valt att undersöka närmre i min uppsats. Jag har även fått bekräftat att jag uppfattat de intervjuades berättelse på samma sätt som intervjupersonen menat att beskriva det, för att kunna ge en rättvis bild av undersökningen (s 355, 357).

För att uppnå en god validitet i min studie har jag under processen utförligt informerat i uppsatsen hur jag gått tillväga för att samla in mitt material till undersökningen samt hur jag analyserat underlaget (Rennstam & Wästerfors 2011, s 194-197). Jag har i mitt val av deltagare till intervjuerna i första hand tillfrågat mitt nätverk efter tilltänkta kandidater till min uppsats, då det kan upplevas känsligt och stötande om en främmande människa ställer privata frågor utan förvarning. Mina vänner har sedan tillfrågat vänner i sitt nätverk som passar in i kriterierna för min uppsats om medverkan till en intervju. På så vis har individen i lugn och ro kunnat fundera på om intresset för att ställa upp på en intervju funnits, utan att individen behövt träffa eller samtala med mig före beslutet. Efter

intervjuerna utförts och transkriberingen av materialet gjorts kontaktade jag vederbörande för genomläsning av intervjun och åtgärda eventuella missuppfattningar i skrivningen (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2011, s 42, 55). Jag är medveten om att min egen uppfattning av ämnet kan påverka min tolkning av undersökningen, vilket jag kommer ta i beaktande under uppsatsprocessen. För att inte påverka intervjupersonerna med mina egna tankar och funderingar i ämnet, var jag noga med att behålla mina åsikter för mig själv under intervjun och föra diskussioner kring mina uppfattningar först efter intervjun om det blev aktuellt.

För att uppnå en god reliabilitet i min studie är mina intervjuer inspelade. I en bandupptagen intervju försummas inget, hela samtalet finns dokumenterat. Jag ville inte riskera att missa väsentlig information genom att enbart förlita mig på mina anteckningar (Repstad 2007, s 152). Innan intervjuerna testade jag inspelningsfunktionen så att den skulle fungera tillfredställande under intervjuns gång men även för att säkerhetsställa kvalitén på inspelningen. Det var viktigt att jag under inspelningen hörde tydligt vad som sagts eftersom det i efterhand är svårt att få fram exakt samma material i en andra intervju (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2011, s 53). Eftersom jag är ovan att genomföra intervjuer och oerfaren att samla in datamaterial till en sådan här undersökning, kan det ha en viss negativ inverkan på min reliabilitet. Jag har i gengäld tagit vara på det jag lärt mig under mina studier som socionomstudent och även varit påläst och väl förberedd inför intervjuerna (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2011, s 47-48).

4.5. Tillvägagångssätt

Transkribering

Samtliga intervjuer spelades in och transkriberades. Då min studie utgick ifrån en semistrukturerad modell, blev diskussionerna bredare än mina frågeställningar. Det medförde att bearbetningen av materialet tog lång tid att slutföra. Därför strukturerade jag upp materialet tidigt i processen och så mycket det gick för att underlätta bearbetning av det insamlade underlaget (Rennstam & Wästerfors 2011, s 196). Dock genomförde jag de två första intervjuerna innan jag började transkribera. På bandupptagningen uppmärksammade jag sedan mig själv samtala i en jäktad ton. Jag blev stressad av att lyssna på min röst i det tonläget, vilket var något jag tog med mig till resterande

intervjuer. Jag gav intervjupersonerna mer plats, försökte prata lugnare och långsammare, avvaktade en stund i tystnad innan nästa fråga. Jag upptäckte då att individen många gånger hade mer att delge efter en tids funderande. En intervju tog mellan fyrtiofem minuter och en och en halvtimme att genomföra. Transkriberingen av materialet tog mellan fyra till sex timmar per intervju att slutföra då det blev många upprepade uppspelningar av samtalen för att kunna skriva ner allt som sagts (Bryman 2011, s 429).

Intervjuobservationer

Utöver granskning av samtalen i kvalitativa intervjuer är observationer en bra komplettering för att få fram annan information (Watt 2006/2007, s 57). Under mina intervjuer gjorde jag några iakttagelser.

I alla intervjuerna utom en visade deltagarna att de var obekväma i situationen att bli inspelade, även fast samtliga gett medgivande till en inspelad intervju. Obekvämheter skulle kunna innebära att intervjupersonen blir begränsad i samtalet, vilket inte skulle ge samma empiriska underlag som i sin tur skulle ge ett missvisande resultat. Deltagarna slappnade dock av tidigt efter påbörjad intervju och reflekterade inte längre över att de blev inspelade. Bryman (2011) beskriver samma företeelse och menar att det inledningsvis förekommer (s 429). Det stämde i alla avseende utom ett där individen uppvisade ett nervöst och obekvämt beteende inför inspelningen under hela intervjun. Personen gav korta svar och besvarade enbart mina frågor, inga diskussioner utöver frågeställningarna. Efter avslutad intervju syntes tydligt hur individen slappnade av, öppnade upp sig och gav utförligare förklaringar på tidigare frågor. En av deltagarna företrädde raka motsatsen där det inte förekom några tveksamheter inför inspelningen och det påverkade heller inte samtalet inledningsvis.

En annan betydelsefull iakttagelse jag gjorde var att i fem av sex fall stannade föräldrarna upp i sina berättelser och uppmärksammade själva iakttagelser i sina livssituationer som de tidigare inte reflekterat över. Reflektionerna de fick var ur sin egen historia och inget jag nämnt eller frågat om. Jag upplevde och fick uttalat i många av intervjuerna att föräldrarna uppskattade diskussionerna och kände det befriande att få prata av sig.

4.6. Bearbetning och analys av intervju materialet

Materialet som jag samlat in under intervjuerna har jag bearbetat genom kodning. Det har inneburit att jag har skrivit ner alla de bandupptagna intervjuerna i text för att enklare få en överblick över vad som sagts under intervjuerna. Jag valde att göra det för att undvika att missa intressant information som eventuellt uppkommit under intervjuerna som jag kanske hade missat om jag bara använt mig av anteckningar. Eftersom jag valde att banta samtalen så har jag också ökat kvaliteten på min undersökning radikalt (Jönson 2010, s 56-57). Kodningen innebar att jag kunde sortera upp texten jag fick utifrån intervjuerna i olika kategorier. Jag kunde till exempel välja att läsa ut materialet fråga för fråga och jämföra mellan de olika individerna jag intervjuat, alternativt kategorisera texterna utifrån nyckelord för att senare jämföra intervjuerna på det viset. (Jönson 2010, s 58).

Jag valde att koda mina intervjuer manuellt och utifrån de frågeställningar jag använt mig av i intervjuerna. Jönson (2010) förespråkar två transkriberingsmetoder, manuellt och genom ett specifikt datorprogram(s 56). Eftersom jag inte har tillgång till datorprogrammet föll det sig naturligt att bearbeta materialet manuellt. Min målsättning var att jämföra föräldrarnas svar och urskilja likheter samt olikheter i deras berättelser. Eftersom frågorna i intervjuerna inte ställdes i ordningsföljd och ibland inte överhuvudtaget då föräldrarna själva kom in på ämnet utan att jag frågat, så var det inte möjligt att lätt kunna utläsa vad i texten som hörde till vilken frågeställning. Jag började därför med att läsa igenom materialet i ordbehandlingsprogrammet word. Därefter använde jag mig av programmets teckenfärger för att markera upp de delar av texten som utgick ifrån samma frågeställning enligt en av Jönsons (2010) hänvisningar av kodningsalternativ (s 56). Jag valde att börja analysera texterna brett i meningar istället för ord för att lättare få en överskådlig bild av materialet.

Jag upptäckte dock fort svårigheten att koda efter frågeställningarna jag använt mig av i intervjuerna, eftersom samtalen ofta blev bredare än de frågeställningar jag haft i intervjuerna. Hjerm & Lindgren (2010) menar att det som nybörjare i kodning är en utmaningen att kategorisera textsamlingen efter intressant fakta (s 99,100). Jag bestämde mig därför att prova på fördelningen i form av fokusering på åtta koder med ett bredare spektrum än mina från början ställda frågeställningar. Med koppling till teorierna jag valt

blev koderna familj och vardag, aktiviteter och intressen, skola, kompisar, stöd, omgivningen, diagnos samt medicinering och droger. Kodernas indelning utgör var och en delar i individens system, där delarna tillsammans bildar en helhet (Öquist 2008, s 9-11). Familj och vardag, aktiviteter och intressen, skola, kompisar och stöd är i sammanhanget flera mikrosystem där dess interaktion sinsemellan utgör mesosystemet (Bronfenbrenner 1979, s.209-210). Omgivningen kan ses både som mikro-, exo- och makrosystem beroende på om det är människor i familjens direkta närmiljö, människor utanför närmiljön men som ändå påverkar familjen eller om där det är omgivningen i stort där till exempel kulturen i systemet har betydelse. Koderna diagnos och medicinering och droger har jag kopplat ihop med makrosystemet då vad som är normalt eller onormalt för sammanhanget är en kulturell fråga vilket leder vidare till att medicinering för sin diagnos, för att ”passa in” också är kulturellt betingat. Jönson (2010) beskriver en vanlig metod att få överblick på sitt material är genom färgkodning och överföring till nya dokument (s 57). Jag valde att använda mig av metoden och när allt material var överstryket i varierande färger utifrån dess tema, klippte jag ur texten färg för färg och klistrade in i ett nytt tomt dokument. På så vis fick jag summerat ihop stycken som utgick ifrån samma tema och fick ett överskådligt perspektiv av koderna då de numera var sammanfattat i ett och samma dokument. Det jag direkt kunde urskilja i detta skede var obalansen av insamlat material i de olika temana. Jag kommer gå in mer på det i resultatdelen längre fram sedan.

Jag fortsatte härifrån att arbeta vidare med kodningen genom att fokusera på en färg, ett tema i taget. Obalansen i textinsamlingens olika ämnen gjorde att jag fortfarande upplevde för stor bredd på delar av materialet. Därför valde jag att koda ner några av temana ytterligare för att enklare kunna synliggöra liknelser och avvikelser i föräldrarnas berättelser samt att få en tydligare bild av fördelningen av samtalsfokuseringen i de enskilda ämnena. Hjerm & Lindgren (2010) betonar det ständiga arbetet med kodningen och att det är naturligt med vidare uppdelning under arbetets gång (s 92). Koden familj och vardag delade jag därför ner i tre undergrupper. Familj, beteende och vardag. De delarna av ämnet som hörde hemma under rubriken familj var lätt att plocka ur texten. Beteende och vardag var svårare att sortera ut då jag upplevde att de många gånger gick in i vart annat. Tanken var att bryta ner ämnet skola i mindre delar också då även detta ämne fick mycket uppmärksamhet i intervjuerna. Hjerm & Lindgren (2010) menar även att transkribering kan innebära stor risk att tappa sammanhanget av texten genom att man

fokusera för mycket på detaljer (s 85). Därför valde jag efter att ha läst igenom texten avstå en uppdelning då jag upplevde att det skulle bli svårare att bryta ut delar av den texten än föregående beteende och vardag, vilket skulle kunna leda till ett missvisande resultat.

Jag finjusterade ytterligare i materialet genom att skapa ännu ett dokument där jag sorterade ut och placerade all text med likheter av samma kod först följt av olikheterna i samma kod. Efter att ha gjort detta med samtliga koder var det därifrån enkelt för mig att utläsa resultatet av kodningen.

Det jag hoppades på att få ut ifrån mitt material efter bearbetning, kodning och tolkningen var något avvikande. Jag ville givetvis få svar på mina frågor och föreställningar av ämnet, men framför allt ville jag få fram något som jag kanske inte alls hade förväntat mig ifrån början. Något som öppnade upp för nya tankar och funderingar att utforska i ämnet (Rennstam & Wästerfors 2011, s 196).

5. Etiska överväganden

Före intervjuerna ägde rum funderade jag kring min egen roll i intervjusituationen. För att få ett rättvist material med uttömmande ärliga svar ville jag att individen i intervjun skulle kunna känna tillit, förtroende och trygghet till mig som intervjuare. Min ambition var att få ett positivt möte och skapa en bra relation mellan mig och intervjupersonen då önskan var att individen skulle vara öppen och uppriktig i samtalet (Blennberger 2005, s 173-174). En annan viktig aspekt jag funderade på inför samtalet var vilka normer och värderingar jag själv bar med mig inför samtalet och för individen, att hantera mina föreställningar och fördomar i ämnet med försiktighet i mötet (Blennberger 2005, s 20-22).

Innan intervjuerna informerade jag samtliga deltagare om syftet med undersökningen, vad som skulle ingå i undersökningen samt att deras medverkan var helt frivillig och att de när som helst under undersökningens gång kunde välja att avsluta sitt deltagande. Jag informerade alla att uppgifterna de lämnat till min undersökning endast var avsedd att användas till denna undersökning och att materialet inte kunde brukas för andra syften. Med hänsyn till individernas rätt att vara anonyma är både namn och andra känsliga

uppgifter kring individerna såsom adresser, skola med mera avidentifierade i uppsatsen. (<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>).

Jag funderade kring ett etiskt problem som skulle kunna uppstå efter undersökningen genomförts. Ett scenario skulle kunna vara att någon av deltagarna ångrar sin medverkan och inte vill att materialet skall användas efter att uppsatsen publicerats. Barnen som underlaget byggts på, är inte medvetna om materialets existens och därmed inte heller medvetna om att underlaget kommer finnas för allmän beskådning. Framöver finns en risk att något av barnen som uppsatsens material är uppbyggt på, inte godtar underlaget i uppsatsen. Jag är medveten om riskerna och har använt materialet med stor försiktighet för att undvika att det inträffar. Jag har noga sett över vilka delar av intervjuerna som använts samt hur jag valt att uttrycka mig i uppsatsen. Detta för att undvika att underlag och uttryck som eventuellt skulle kunna anses som stötande av barnet eller föräldrarna längre fram skall kunna avlägsnas. Det är också av stor vikt att allt underlag till undersökningen efter uppsatsens publicering förstörs och inte på något sätt kommer kunna härleda någon till vilka individer det är som uppsatsen är baserad på (Bryman 2011, s 133).

6. Resultat och analys

Efter första genomgången av kodningsmaterialet kunde jag tydligt urskilja vilka teman som samtalen mest respektive minst fokuserade på. Beteende var temat som fått mest uppmärksamhet i samtalen tätt följt av temat skola. Uppseendeväckande och förvånande är hur lite utrymme som gavs till temat aktiviteter och intressen med tanke på att aktiviteter är en av de stora skyddsfaktorerna i barns uppväxt. I resultat och analysdelen redovisas de genomförda intervjuerna med stöd av de teman som framkommit under intervjuerna.

Familj

Ingen av de föräldrar jag intervjuade levde längre tillsammans med den andra föräldern. Merparten av barnen var uppvuxna tillsammans med sin mamma och de barnen hade även haft lite kontakt eller trasslig kontakt med sin pappa. Gillberg (2013) menar att barn med adhd har en viss förmåga att skapa osämja mellan föräldrarna och en stor bidragande

faktor till försämring av barnens välmående är just grälände föräldrar (s 121). Samtidigt vittnade föräldrarna om problematik hos någon av föräldrarna själva såsom droger och alkohol men även att de själva eller barnets andra förälder har eller troligtvis har adhd. Ärftligheten av adhd är stor och upp till sjuttio procent av barnen som får diagnosen har någon närstående med samma problematik (Gillberg 2013, s 112). En förälder säger:

Jag ser på honom när det är något som är på gång, för jag känner igen mig själv i honom. Jag har själv ingen diagnos, men min läkare har frågat mig om jag inte vill gå och få det. Men vad ska jag med det till, jag vet ju vad det är och hur jag fungerar.

Familjen är enligt Bronfenbrenners utvecklingsekologiska modell ett mikrosystem. I mikrosystemet utgör föräldrarnas inflytanden och roller en direkt påverkan på barnets vardag (Bronfenbrenner 1979, s.209-210). När föräldrarna lider av hälsoproblem såsom psykiska eller kroppsliga, så påverkar det även barnet. Om föräldrarna har ett turbulent förhållande till varandra och grälar mycket inverkar det på barnets vardag. Omsorgsbrist och bristande förmåga hos föräldrarna att både fostra sitt barn och att sätta gränser innebär risk för barnets positiva utveckling (Helmen Borge 2012, s 72).

Beteende

Föräldrarna upplevde att sömnproblematiken varit en central del av vardagen hos barnen. Gillberg (2013) beskriver att sömnproblematik hos barn med adhd är vanlig och ofta har barnen under sitt första år oregelbunden sömn och lite sömnbehov (s 81). Vidare menar Gillberg (2013) att många av barnen får under skolåren ett ökat sömnbehov då skolgången i sig tar mycket kraft och energi ifrån barnen som inte allt för sällan behöver sova en stund efter skoldagens slut för att orka med resten av kvällen (s.82). Majoriteten av barnen i min studie var även hyperaktiva. Sömn och överaktivitet har också ett samband där barnen har svårt för att komma ner i varv på kvällen vilket i sin tur leder till sena kvällar. Mönstret blir en ond cirkel som vidare leder till morgontrötthet under förmiddagen vilket ofta genererar allmänt störigt beteende och överaktivitet i skolan (Gillberg 2013, s 82). En förälder beskriver deras situation såhär:

De hade svåra sömnproblem båda två, det har de fortfarande. Sonen vaknade ofta förr och bara satte sig upp och skrek och det vaknade ju dottern av. Sonen hade också stora problem att somna på kvällarna och det var jätteviktigt hur man väckte honom och kläder, ja gud, jag vet inte hur länge jag klädde på honom kläderna.

Utöver sömnproblematiken som upplevd gemensam nämnare av föräldrarna, upplevde de att barnen hade olikartade beteendeproblematik. Någon förälder beskrev sitt barn som ”bråktriggare”, någon hade motoriska svårigheter. Något barn tuggade sönder alla sina tröjor och tuggade på naglarna. Ett barn var rädd för allt möjligt såsom ljud och lukter, vilket gjorde att föräldern tvingades gå långa omvägar när de var ute på promenad. Någon var kronisk deprimerad och någon annan hade tics. Några av föräldrarnas upplevelse kring den delade beteendeproblematiken uttrycks enligt nedan:

Nu har hon ju medicin nu kan jag säga och det har blivit bättre efter det, men innan det var det inte lätt alltså. Hon var väldigt, väldigt, vad ska man säga, inte aggressiv men hon taggade igång allting och skulle ställa till med bråk hela tiden. Hon kunde liksom inte se någon annans perspektiv än sitt eget när det var saker som hände. Så allting var alla andras fel avsett var det var som hände. Ja, så att, nä. Hon har varit ganska svår kan man säga.

Saker runtomkring honom gick ju sönder hela tiden. Han hade häftiga lekar hela tiden. Typ leksaksbilarna krockade hårt och krockade in i saker och sådär. Min faster sa till mig att hon inte hade velat byta sina fyra vildingar mot min enda son. Inte för det, för hon älskade min son och så. Men andra tyckte han var så jobbig. Jag hade inte så ont utav det. Jag tyckte inte att han var så jobbig, men han var ju också första barnet och jag hade inget att jämföra med så.

Han hade väldigt svårt med motoriken och han hade mycket konstiga saker för sig när han var liten, han var rädd för allt och det hänger väl ihop med aspergern. Han var känslig för lukter och ljud och vi gick ofta långa omvägar bara för det. Folk tyckte ju att herregud, får den ungen bestämma allt eller. Men med adhd:n har det ju varit att vi behövde ha många och mycket rutiner, mer än i andra familjer. Jag var riktigt avundsjuk på det där. Jag ser inte att det är något fel på mina barn utan det är bara ett annat sätt att fungera. Det kan ju vara en miljö till exempel som inte alls passar in bara.

Bronfenbrenner (1979) menar att det är viktigt att fokusera på både individens beteende och dess miljö för att förstå samspelet mellan individen och miljön. För att individen skall kunna utvecklas förutsätts en förändring i beteendet som är varaktigt över tid och även att beteendet förts över i de andra miljöerna som individen är delaktig i. När ett barn upplevs som störigt, aggressivt eller känslig för ljud och lukter i en del av systemet som till exempel i skolmiljön, då är sannolikheten stor att beteendet upprepas i något eller några av de andra systemen såsom hemmiljön, fritidsmiljön med mera (s35- 41). Gillberg (2013) betonar även att barn med adhd har varierande symtom både sinsemellan men även

över tid och symtomen kan variera stort i olika åldrar hos samma barn (s 60-61). Kutscher (2005/2010) menar även att barn med diagnoser ofta har flera svårigheter som inbegriper flera diagnoser (s 17). Jag kommer in mer på det området under rubriken diagnos längre fram.

Vardag

I vardagen upplevde föräldrarna att det var högt tempo på barnen hela tiden, det var aldrig en lugn stund. För att få vardagen att gå ihop vittnade föräldrarna om tydliga regler och rutiner som ett viktigt inslag. Struktur och förutsägbarhet gör det enklare för barnen att hantera vardagen fördelaktigare. En förälder beskriver på frågan hur en vanlig dag upplevdes:

Ja, kaos med två ungar med olika diagnoser. Att gå till affären till exempel var ju kaos, jag fick ju jaga runt barnen. Tittade man bort en sekund så var de borta.

Merparten av föräldrarna i undersökningen jobbade eller gick i skolan på dagtid, men en förälder var hemma på heltid vilket uttryckets som positivt då föräldern hade mer tid för sitt barn. Förälderns egna ord:

Jag opererade min rygg när han var fem år. Så jag har ju varit hemma väldigt mycket efter det. Och jag ser det som tur, för jag har ju varit tvungen att gå med honom i skolan. Lärarna ringde ju dit mig flera gånger och ville att jag skulle sitta med i skolan för han blev lugn när jag var med i skolan. Det var ända upp i högstadiet som de ringde in mig till skolan och ville att jag skulle vara med ett par dagar.

Kutscher (2005/2010) betonar att tydliga regler både i hemmet och i skolan underlättar, samtidigt som man bör välja sina strider när inte reglerna följs till punkt och pricka. Tjat och gräl får negativa konsekvenser för relationen samtidigt som en attitydförändring ifrån barnen försvåras (s 37-43). Dagens samhälle skiljer sig mycket åt från hur barnens uppväxt såg ut för bara ett sekel sedan. Då var det uteslutande föräldrarnas ansvar att uppfostra sina barn. Det var bara ett mikrosystem att förhålla sig till, familjen. Idag har barnen många vuxna runtomkring sig som har samma ansvar. Föräldrar skiljer sig och ofta får då barnet fler vuxna att ta hänsyn till i form av styvföräldrar. Dagens och skola där barnen befinner sig stora delar av dagen har ansvar för uppfostran och utvecklingen hos barnen. Oftast har barnen inte heller bara en dagisfröken eller en lärare utan många. Det är

därför viktigt med ett bra samverkan mellan barnets alla mikrosystem, som tillsammans bildar mesosystemet där de vuxna i både familjen och mellan familj, dagis och skola samarbetar för att barnen skall känna att de blir sedda och få möjlighet till positiv utveckling (Gillberg 2013, s 121-122).

Kompisar

Barnen i undersökningen har genom hela uppväxten haft en till två nära kompisrelationer som betytt och fortfarande betyder mycket. Utöver de få vännerna har kompisar varit ett komplicerat område.

Annorlunda i kategorin var att två barn hade många vänner när de var yngre och inga vänner alls när de kom upp i tonåren. Helmen Borge (2012) belyser tonårstiden som den perioden i livet som leder till störst sannolikhet för antisocialt beteende för en tid. I tonåren utövar runt 80 procent av alla tonåringar någon form av antisocialt beteende någon gång. Ungdomarna testar gränser. För barn som ifrån början haft ett antisocialt beteende så stärks det under dessa år, vilket också kan leda till att kompisrelationerna förstörs (s 125-127). En av föräldrarna beskriver dottern relationer med vännerna:

Dottern hade många kompisar när hon var liten, men sen när hon blev större så, nä, det funkade inte riktigt, så hon är väldigt mycket själv faktiskt. Det finns ju tjejer som hon skulle kunna vara med, men hon har lite svårt att se att andra kan vara på ett annat sätt än hon och då skär det sig lite. Jag tror att hon försöker hitta någon likasinnad, men hon har inte kommit dit ännu.

Mesosystemet är en grupp nivå av mikrosystemen där individens alla mikrosystem integrerar och påverkar varandra (Bronfenbrenner 1979, s.209-210). När mikrosystemen inte samverkar med varandra som till exempel barnen i undersökningen som har svårt med vänskapsrelationer, låg fritidsintressenivå, lider av koncentrationssvårigheter i skolan och samtidigt har ett trassligt familjeförhållande till sin ena förälder, löper de en stor risk för att under hela sin uppväxttid och vuxna liv präglas av återkommande problem. Det kan i sin tur skapa symptom hos den enskilde som ilska, oro, bråktendenser, depressioner och bristande koncentrationsförmåga där symptomen riskerar att bli bestående utan förbättring om ingen förändring i tidigare stadier sker (Helmen Borge 2012, s 77).

Aktiviteter och intressen

Överrepresenterade i min studie var barnens låga intresset för aktiviteter. Något barn hade dansat som liten och någon annan spelat fotboll en period. Gemensamt var dock att intresset av olika anledningar försvunnit varpå alla barnen utom ett inte utövade några aktiviteter. En förälder förklarar bristen på intresset för aktiviteten:

Han gick i fotboll när han var liten och han tyckte det var jättekul och han var jätteduktig med fotbollen också. Han hade en kompis som gick där också och en dag så skulle ju denna kille flytta och sluta fotbollen. Då tappade min son lusten till fotbollen också och slutade.

Olsson & Olsson (2013) beskriver en åtgärdsplan som går ut på att öka förståelse för barnets styrkor och vilken kunskapsnivå, erfarenheter och behov bland annat som barnet har. Åtgärdsplanen är uppdelad i tre nivåer, individ, grupp och organisation som kan liknas vid mikro-, meso- och makronivå. Under individnivå återfinns punkten intresse under viktiga aspekter att ta hänsyn till för främjande av barnets utveckling. Viktigt för åtgärdsplanen är också att se över alla tre nivåerna då samspelet mellan nivåerna har betydelse för att uppnå önskat resultat (s 133-135).

Diagnos

Syftet med min studie var att skapa kunskap kring de utmaningar och bemötande som familjer med barn med en adhd diagnos upplever i sin vardag. I intervjuerna med föräldrarna framkom det att samtliga barn utom ett hade fler diagnoser utöver adhd. Förutom Adhd hade barnen även fått diagnoserna dyslexi, aspergers syndrom, autismspektrumstörning, depression, damp, tics och touretts syndrom. Kutscher (2005/2010) benämner problematiken som överlappande diagnoser och menar att det är vanligt att barn med diagnoser har svårigheter som inbegriper flera diagnoser (s 13).

Reaktionerna på att det var något med barnet kom både ifrån föräldrarna själva eller dagis och dagmamma till barnen. Kutscher (2005/2010) menar att den som känner barnet bäst är dess vårdnadshavare och det är vanligt att föräldrarna känner på sig att det är något annorlunda med deras barn långt innan utredning av diagnos blivit aktuellt att genomföra (s 19). Dagispersonal och dagmamman är personer som förutom föräldrarna ofta tillbringar mycket tid tillsammans med barnen och dessutom har erfarenhet av omhändertagande och utveckling hos många andra barn sedan tidigare. De kan därför göra

viktiga iakttagelser kring barnets utveckling och beteende som det tillsammans med barnets föräldrar kan diskutera kring för att barnet skall få adekvata förutsättningar framöver. I min studie fick merparten av barnen sina diagnoser före skolåldern. I annat fall är lärarens iakttagelser kring barnet detsamma som dagis och dagmammans (Kutscher 2005/2010, s20-21). En förälder beskriver hur diagnosen uppdagades:

Hans dagmamma sa till mig en dag att du borde kolla upp din son för han har lite lika drag med min son. Hon visste inte hur hon skulle lägga upp det för mig riktigt för att jag inte skulle ta illa vid mig. Men vi kände ju varandra så pass bra och hon lade upp det bra med. Så sen gick jag till läkaren med honom.

Ett fall berättar föräldern om sin sexåring med svåra tics som barnet själv mådde väldigt dåligt av. Dels att ticsen gav okontrollerade rörelser och av ljuden i sig, men framför allt för att det orsakade stor fysisk smärta (Kutscher 2005/2010, s 176-177).

Ja, det kan ju ändra karaktär. i förskolan så hade han jätte mycket tics. Knyckningar i nacken, ljudtics och massa rörelse med kroppen. Det gick ju långt att han sa till mig där att han ville gärna åka till nangialia för han hade så ont i sin nacke av alla ryckningar.

Nangiala är paradiset dit man kommer efter döden enligt Astrid Lindgrens sagoberättelse om Bröderna Lejonhjärta.

Bronfenbrenner (1979) belyser makrosystemet som samhällets övergripande struktur präglad av normer och värderingar för vad som anses normalt och hur man skall förhålla sig för att passa in (s 258). Individer med diagnoser är av samhället karakteriserade som avvikande där insatser behöver vidtas för att få individerna att passa in i samhället.

Kutscher (2005/2010) betonar vikten av att skapa kunskap om samtliga diagnoser som berör barnet för att få en rättvis bild av situationen. Det är viktigt att alla betydelsefulla individer i barnets närmiljö och system såsom, föräldrar, lärare, psykologer, socialarbetare med flera skapar sig kunskaper kring helhetsperspektivet av barnets diagnoser för att kunna ge barnet stöd och främja barnets utveckling. Föräldrarna i studien påtalade stora brister i stöd ifrån samhället vilket gav negativa konsekvenser för barnets andra system såsom skolgången. Det är viktigt att ta reda på hur diagnoserna samspelar med varandra och även att ha ett bra samarbete sinsemellan i gruppen av barnets mikrosystem med betydelsefulla individer för barnet för positiva resultat i barnets olika miljöer (s 15).

Stöd

Avsaknad av stöd till familjen har varit en enad uppfattning av föräldrarna. De upplever att de fått strida och kämpa sig fram genom åren för att kunna stödja sina barn. De flesta barnen har periodvis haft elevassistent under skoltiden där föräldrarna fått kämpa för att få det stödet av skolan. Både föräldrar och morföräldrar har gått med barnen i skolan som stöd under lång tid innan assistent beviljats. Assistenterna har tagits bort även fast behovet funnits och assistenterna har i vissa fall även kommit in för långt fram i barnets skolgång då barnet redan halkat efter i skolan under lång tid. Gillberg (2013) menar att personliga assistenter enbart skall vara ett kortsiktigt stöd eftersom problematiken vid långsiktigt behov av assistent fyller fel funktion då skolmiljön istället bör ses över. Barn med adhd i behov av det stödet har förmodligen bättre förutsättningar att fungera och utvecklas i skolan i en mindre grupp (s 135). Öquist (2008) beskriver systemteorins uppfattning där problematiken förstås utifrån situationen och inte utifrån individen. Konflikter skapas i samspel och inte hos den enskilda individen, om individen har svårigheter att fungera i skolmiljön så bör miljön ses över och inte individens diagnos (s 101, 123)

Upplevelsen var att när barnen väl fått de stöd som efterfrågats, hade det gått för långt och situationen gick knappt att rädda upp. Stödet dröjde helt enkelt för många år innan det beviljats. De önskemål på stöd som föräldrarna frågade efter var önskan att bli betrodd av omgivningen och att få information om vilket stöd man som förälder kan få:

Jag kan ju känna att om man får en diagnos på sitt barn så borde det finnas en samordnad instans där man kan få information om vilket stöd man kan få, vilket stöd barnen kan få, hur det fungerar i skolan, vad har man för rättigheter. För det har känt som man har fått samla ihop all information själv. Stöd i aktiviteter till dessa barn, eller att skolan har mer, större möjligheter för barn som inte är som alla andra barn att kunna gå i skolan när de vill det.

Gillberg (2013) belyser vikten av att få de olika varianterna av stöd som föräldrarna enligt ovan efterfrågat. Syftet med stödet är att skapa bättre livsvillkor för barnet och familjen i form av kunskap om funktionsnedsättningen. Såväl muntlig som skriftlig information ifrån läkare är betydelsefull samt rekommendationer av relevant litteratur och internetsidor i ämnet. Det personliga mötet familjer emellan med likartade situationer och problematik är värdefull då de kan diskutera och dela sina erfarenheter med varandra (s131-133).

Positiv avvikelse för kategorin stöd var där en förälder berättade om en lärare i förskolan som själv hade tics som barnet i fråga led av, han var duktig på att avdramatisera det hela vilket gjorde situationen lättare för barnet. Då han själv hade samma problematik kunde han på ett enkelt och pedagogiskt sätt både förklara, tona ner och förstå barnets problematik.

Skola

Föräldrarna i studien påtalade att barnen haft mer eller mindre jobbigt i skolan periodvis. Alla barn utom ett gick ut skolan med betyg och inget av barnen gick ut med toppbetyg utan snarare mer precis godkänt. Föräldrarna upplevde att de fått kämpa och strida med skolan för att barnen skulle klara av att ta sig igenom skolgången. En förälder beskriver:

Han skolkade ju jättemycket de sista åren. Om han hade kunnat få rätt hjälp ifrån början, när han var den där glada killen som cyklade iväg till skolan i sin gula cykelhjälm och tyckte att det var kul, upp till tredje klass ungefär. Då hade det ju underlättat jättemycket tror jag. Han lärde ju sig inte och läsa och skriva innan jag fick en dator genom majblommekommittén som hjälpmedel och då lärde han sig faktiskt att skriva och läsa hjälpligt. Han blåar texten, så det blir blått i bakgrunden och då ser han texten mycket tydligare.

Honos-Webb (2005/2008) menar att skolsystemet har starkt begränsade resurser att tillgå vilket blir en motsättning för både barnet, föräldrarna och lärarna (s 43). Föräldrarna hade tätt kontakt med skolan under barnens uppväxtår. Både genom att skolan själva hörde av sig eller att föräldern själv var drivande och engagerad i barnets skolgång. Föräldrarna hade även varit i kontakt med rektorn där meningsskiljaktighet mellan föräldern och rektorn uppstått vilket lett till dispyter mellan parterna. Föräldrarna hade en negativ syn på hur skolan hanterat deras barns problematik. En förälder säger att:

Bemötande av skolan var väl gott på så sätt att de lyssnade på vad man sa, men det hände ju ingenting och allting handlade om pengar. Så min mamma fick gå med honom till skolan under en lång tid tills han till slut fick en assistent efter att man fått ställa till ett jävla krig alltså. Men efter allt krångel sen så funkade det.

Dagens skolsystem är inte uppbyggt för att kunna hantera flera olika inlärningssätt.

Forskning har visat att det existerar diverse olika intelligenser och skolan är bara rustad att hantera mellan en till två av dessa sätt att tänka och fungera. Systemets inlärning byggs till stor del utifrån teoretiska kunskaper vilket inte är fördelaktigt för ett barn med adhd. Barn

med adhd är inte mindre begåvade än andra barn utan har oftast lättare att lära genom praktisk kunskap där de aktivt kan delta i inläringen från ett annat perspektiv (Honos-Webb 2005/2008, s 42-43).

För merparten av barnen gick det sämre i skolan ju längre upp i klasserna barnen kom. Föräldrarnas menade att anledningen var att de inte fått den hjälp de behövt de första åren i barnets skolgång. Därför hade barnet svårt att följa med på lektionerna och förstå innehållet, vilket blev värre för vart år som passerade tills det nått den punkt där barnet gett upp och lessnat på skolan. Gillberg (2013) betonar att skolgången för många barn med adhd blir mer svårbegripligt upp i åldrarna. Speciellt för de barnen med överlappande diagnoser där barnets många andra svårigheter såsom läs och skriv svårigheter, depression eller sociala beteendestörningar problematiserar barnets inlärningsförmåga ytterligare. Skolan har många gånger inte tillräckligt med kunskaper kring barnets alla svårigheter som därav kan misstolkas (s 123-124). En förälders tankar:

Men jag tänker såhär att det är bättre att man kan förebygga saker. Alltså att man ifrån början hade kunnat planera att oj, här är en tjej som har det himla svårt, kanske skulle hon behöva en elevassistent ett par månader tills hon har kommit in. Men det blev det omvända istället, att oj nu har det inte fungerat på 2½ år, nu får hon nog ha en elevassistent. Hon gick inte till skolan till slut. Hon började i sexan i den skolan och i åttan kom man på att nej, vi får nog sätta in en elevassistent. Det gick ju bra ett par månader eller så, men sen blev frånvaron högre än närvaron.

Utstickare i temat skola var där ett av barnen under större delen av skoltiden blev illa behandlad av sin lärare som påstod att han inte hade några svårigheter, utan han var bara lat och oduglig. Förälder säger:

Jag märkte ju att han vände siffror och bokstäver och det gick inte alls och i tredje klass sa hans lärare att nej, nej det är inga problem, han har bara inte lyckats bryta den där läskoden ännu. Och det gjorde han inte i fyran heller och jag gjorde läxorna åt honom. Jag mutade honom, jag skällde på honom men det gick inte. I femte klass var jag på ett möte i skolan med hans dåvarande lärare och jag sa att han har problem med läs och skrivsvårigheter. Då sa han att nej, nej, det är inget fel på den pojken. Det enda är att han är slö och oduglig.

Gillberg (2013) belyser att missförstånd enligt ovan riskerar att skada barnet till den graden att läraren sänker barnets självförtroende och skapar depression hos barnet. Vid

oförändrad attityd hos läraren och fortsatt behandling av sin elev på samma sätt riskerar barnet att utveckla ett socialt utåtagerande beteende (s 124).

Föräldrarna i studien har påtalat många brister i förståelsen för barnets funktionsnedsättning och svårigheter som uppstått i många av delarna barnet ingår i enligt systemteoretiskt perspektiv. Främst i skolan där barnet tillbringar stor del av sin uppväxt. För att systemets delar skall harmonisera med varandra förutsätts samverkan mellan systemen som i detta fall utgörs mellan mikrosystemen skola och hem. Både barn och lärare, lärare och föräldrar och föräldrar och barn måste samarbeta för att utgöra en positiv utveckling för barnet. När systemets delar motverkar varandra som de gör enligt föräldrarnas beskrivning av hur situationen ser ut i skolmiljön, då ökar risken för att även andra delar av systemet blir negativt påverkade som till exempel kompisrelationerna. Barnet löper därmed större risk för negativa konsekvenser på fler plan än enbart i skolan (Öquist 2008, s 9-12).

Omgivningen

Föräldrar i intervjuerna upplevde att mikrosystemen bestående av familjen och den närmsta släkten som stöttande och förstående. Nätverket runt barnet är en viktig skyddsfaktor för barnets utveckling då samspelet med andra människor behövs för att barnet skall kunna utveckla sin självkänsla. I möte med andra människor som ger barnet utrymme att känna tilltro till sina känslor och reaktioner, lär sig barnet att utveckla sin självkänsla och sitt känsleregister. Det genererar i sin tur att barnet får lättare att både hantera och förstå sina egna och andras känslor och reaktioner. Barnets förutsättningar till god kommunikation och positivt samspel med omgivningen stärks (Olsson & Olsson 2013, s 80-83). En förälder delger:

Barnen har tätt kontakt med sin mormor, hon har varit som en ”mapa”, hahaha. Med sin pappa så önskar jag väl att de hade haft tätare kontakt och mer regelbundet. Det har varit tungt att ha dragit lasset själv, men jag har haft mycket hjälp av min mamma för det har jag behövt, det suger ju rätt mycket med skolan, sömnbristen och möten i skolan och hela den skiten. Ja du hör ju vad jag tycker om skolan. Ja det har ju varit dålig kontakt med hela deras pappas sida. Jag har inte känt att jag har orkat dra i den biten också.

Övriga i omgivningen som utgjorde exosystemet och inte stod familjen nära upplevde föräldrarna att de hade invändningar på föräldrarnas uppfostran av sina barn. Till exempel

upplevdes det av en del föräldrar påfrestande att vistas i offentliga sammanhang tillsammans med sitt barn. Handla matvaror eller göra ärenden när barnet var med försatte föräldern i en pressad situation då barnets beteende inte samstämde med omgivningens förväntningar av barnet. Samhällets normer och värderingar på makronivån över hur en individ skall vara påverkar omgivningens bemötande. Skuld och skambeläggning hämmar barnets utveckling. Upprepade tillrättavisningar som upplevs kränkande för barnet frambringa låg självkänsla hos barnet. Konsekvenserna blir att barnet skapar ett skydd genom exempelvis attackera eller att förlöjliga andra individer (Olsson & Olsson 2013, s 81-83).

Avvikande i kategorin omgivning var där en förälder förlorade samtliga av sina vänner när barnet var liten, då det inte längre fanns tid till umgänge. De få stunder hon hade själv fylldes snabbt av göromål som inte hunnits med att utföras tidigare. Olsson & Olsson (2013) bekräftar att föräldrar till barn med adhd ofta lever med en högre stressnivå än andra föräldrar (s 39). Situation är en faktor i exosystemet där föräldrarnas vänskapsrelationer inte direkt påverkar barnet men föräldrarnas upplevelse och känsla av att mista sina vänner kan påverka barnet indirekt.

En förälder delade inte alls de andra föräldrarnas uppfattning om omgivningens mistro och elaka blickar då barnet var omtyckt och uppskattat av grannskapet. Barnet hjälpte ofta grannarna med diverse göromål vilket grannarna uppskattade. Barn med adhd är vetgiriga, nyfikna, kreativa och är skickliga på att se helheter. De har en god problemlösningsförmåga då deras tankesätt ständigt är öppet för nya idéer (Honos-Webb 2005/2008, s 126-127). Föräldern:

Han fick väldigt mycket beröm av andra, grannarna på gatan och så. Han har alltid varit väldigt hjälpsam, ställt upp för andra hela tiden. Han ville göra lite mer. Andra sa alltid att det är fart på den killen. Han flyger runt och sådär. Han var väldigt omtyckt av grannarna och kompisarna och så. Han var alltid väldigt tacksam för allt han fick och sa alltid tack och sådär.

Medicin och droger

Merparten av barnen i undersökningen tar idag medicin mot sin adhd. Två av barnen som inte tog medicin började senare bruka droger varav en fortfarande är fast i missbruket. En tragisk utstickare i kategorin medicin och droger är där en förälder fann kompisens son död hemma på golvet efter en överdos:

Jag såg inte att de var drogpåverkade när jag åkte på lördagen. Jag kom ju hem vid halv tolv på förmiddagen där på söndagen. Jag såg att kompisen låg där på mattan med jag visste ju inte om han sov eller vad det var, jag bara kände att uuuu. Sonen låg och sov i andra rummet så jag gick in och väckte honom och frågade varför han låg på mattan där inne. Då sa han att han sover väl. Men då gick jag ju fram till honom och han var ju död, han var fortfarande lite varm så jag gjorde hjärt- och lungräddning på honom, men det var ju försent.

Kutscher (2005/2010) menar att mediciner ligger till grund för många av de psykiska sjukdomarna individer i vårt samhälle lider av. När beteende hos individer inte stämmer överens med vad som förväntas ifrån samhället på makronivån där normer och värderingar råder, rekommenderas många att bruka mediciner för att passa in i strukturen. Flera studier har visat att medicinering mot adhd har en skyddande effekt mot risken att hamna i ett drogmissbruk. Faktorer beträffande bruk av psykofarmaka visar att det både finns en risk att ta medicin men även ett skydd. Vilket som är rätt eller fel är individuellt ifrån person till person och kan vara svårt att avgöra (s 226-227).

7. Avslutande diskussion

Frågeställningarna jag valde att studera i undersökningen var hur föräldrarna till barn med adhd upplevt bemötande ifrån skolan, vilka reaktioner och bemötande barnet fått från familjens vänner och nätverk samt vilken påverkan barnets funktionsnedsättning haft på familjens vardag. Slutsatserna av resultatet påvisade många negativa reaktioner om skolan, deras hantering av problematiken och lärarnas ofta oförstående attityd. Positiv information som kom fram i resultatet var läraren med egen diagnos som lätt samt hanterade barnets problematik. Gillberg (2013) menar att skolorna där barnen tillbringar stor del av sin uppväxt inte har kompetensen och resurserna som behövs för att möta dessa barn. Även om kunskapsutvecklingen kring diagnosen på skolorna har växt, så är de ännu inte tillräckliga för att kunna möta behoven för barn med adhd (s 123-124).

Resultatet visade att nära familj, släkt och vänner vanligtvis var förstående och stödjande för familjen och barnet. Omgivningen i övrigt var problematiskt för familjerna och barnen då kommunikationen och förståelsen ofta misstolkades. Honos-Webb (2005/2008)

beskriver en situation där en terapeut kände olust inför att leda en terapigrupp med tonåringar. I gruppen visade det sig även att en av ungdomarna hade diagnosen adhd och denne uppförde sig störande, var högljudd och skapade oro i resten av gruppen. Det medförde att terapeuten kände ännu mer olust inför att leda gruppen. Situationen urartade till den nivån att hon upplevde gruppen som omöjlig att hantera och hon släppte tanken på att ens försöka styra in gruppen på rätt spår. Hon gick till mötena med inställningen att bara uthärda tiden och släppte helt olustkänslan. Då hände något med den störande deltagaren som plötsligt blev lugn, sansad och mest skötsam i gruppen. Utvecklingen fortsatte i samma riktning i resterande möten. Barn med adhd har en oerhörd förmåga att känna in andra människors känslor som de förlikar sig med. Terapeutens förstod att deltagaren med adhd som hon först upplevt som ytlig och störande i själva verket var den deltagaren som var mest lyhörd, känslig och förstående inför hennes känslor. Det är en viktig aspekt att ta i beaktande i möten med barn som har adhd och det är också denna egenskap som många gånger komplicerar relationerna för barnet (s 169-171).

Diagnoser är inte bara vanligt utan också att många barn har mer än en diagnos, vilket jag själv inte tänkt på tidigare. De utmaningarna föräldrarna till dessa barn står inför blir därför fler då de har flera diagnoser att ta hänsyn till och skapa förståelse för. Det är begripligt att de familjerna ofta upplever stress, irritation och att det blir många konflikter både inom familjen och utanför. Vänner verkar vara svårt för många av barnen och stöd i olika former till familjen ifrån samhället upplevs dröja för länge. Ett välfungerande socialt nätverk runt barnet som kan stötta och finnas där för barnet vid behov har en skyddande effekt (Olsson & Olsson 2013, s 38). Proaktiva vänner behövs också för att barnet skall utveckla social kompetens och en positiv självbild vilket är förebyggande i barnets uppväxt (Helmen Borge 2012, s 133, 144).

Underlaget för min uppsats grundar sig på enbart sex föräldrars berättelser och upplevelser, vilket innebär att andra föräldrar till barn med adhd kanske inte alls delar samma uppfattningar och upplevelser som föräldrarna i min studie. Hur man upplever sin situation beror också på vilka förutsättningar man har i stunden och vilket bagage man har med sig från tidigare. Vara ensamstående förälder kan innebära en upplevd svårighet då föräldern får sköta och styra upp allting själv, istället för att vara två som hjälps åt och stöttar varandra. Samtidigt förutsätter tvåsamheten en bra relation och kommunikation för att inte skapa missuppfattningar, gräl och dålig stämning i familjen. Slutsatsen av min

undersökning visar att föräldrarna upplevde vissa svårigheter i att vara förälder till barn med adhd. Speciellt då många av barnen i min undersökning hade flera diagnoser vilket försvårar situationen för både barnet själv, familjen och nätverket runt barnet.

Kommunikation, förståelse och stöd upplevdes vara de delarna med störst brister i utifrån berättelserna av föräldrarna i min studie.

8. Litteraturlista

- Beckman, Vanna (red) (2007) *ADHD/DAMP – en uppdatering* Lund: Studentlitteratur
- Blennberger, Erik (2005) *ETIK i socialpolitik och socialt arbete* Lund: Studentlitteratur
- Bernler, Gunnar & Johnsson Lisbeth (2001) *Teori för psykosocialt arbete* Falkenberg: Natur och kultur
- Bronfenbrenner, Urie (1979) *The Ecology of Human Development Experiments by nature and design* United States of America: President and Fellows of Harvard Collage
- Bryman, Alan (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder* Malmö: Liber
- Eriksson-Zetterquist Ulla & Ahrne Göran (2011) Intervjuer I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red:er), *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 36-57) Malmö: Liber
- Firmin, Michael & Phillips, Annie (2009) A Qualitative Study of Families and Children Possessing Diagnoses of ADHD. *Journal of Family Issues*, 30:9, 1155-1174, doi:10.1177/0192513X09333709
- Gillberg, Christopher (2013) *Ett barn i varje klass - om ADHD och DAMP* Lund: Studentlitteratur
- Helmen Borge, Anne Inger (2012) *Resiliens. Risk och sund utveckling* Lund: Studentlitteratur
- Hjerm, Mikael & Lindgren, Simon (2010) *Introduktion till samhällsvetenskaplig analys* Falkenberg: Team Media Sweden AB
- Honos-Webb, Lara (2005/2008) *Så lyfter du fram styrkorna hos barn med ADHD: En praktisk handbok om hur du kan omvandla ditt barns svårigheter till styrkor* Jönköping: Brain Books AB (Ursprunglig titel: The Gift of ADHD. How to transform Your Child's Problems into Strengths)
- Jönson, Håkan (2010) *Sociala problem som perspektiv. En ansats för forskning och socialt arbete* Malmö: Liber
- Kadesjö, Björn (2007) *Barn med koncentrationssvårigheter*. Stockholm: Liber

Kutscher, L Martin (2005/2010) *Barn med överlappande diagnoser. ADHD, inlärningssvårigheter, Asperger, Tourette, bipolär sjukdom med flera* Stockholm: Natur och Kultur (Ursprungstitel: Kids in the Syndrome Mix of ADHD, LD, Asperger's, Tourette's, Bipolar and More!)

Lundahl, Christian & Öquist, Oscar (2002) *Idén om en helhet. Utvärdering på systemteoretisk grund* Lund: Studentlitteratur

May, Tim (2001) *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur

Mautone A. Jennifer, Lefler K. Elizabeth & Power J. Thomas (2011) Promoting Family and School Success for Children With ADHD: Strengthening Relationships While Building Skills. *Theory Into Practice*, 50:1, 43–51, doi:10.1080/00405841.2011.534937

McIntyre, Ruth & Hennessy, Eilis (2012) He's just enthusiastic. Is that such a bad thing? Experiences of parents of children with Attention Deficit Hyperactivity Disorder. *Emotional and Behavioural Difficulties*, 17:1, 65-82, doi:10.1080/13632752.2012.652428

Olsson, Britt-Inger & Olson, Kurt (2013) *Att se möjligheter i svårigheter. Barn och ungdomar med koncentrationssvårigheter* Lund: Studentlitteratur

Rennstam, Jens & Wästerfors, David (2011) Att analysera kvalitativt material. I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red:er), *Handbok i kvalitativa metoder* (s. 194-210) Malmö: Liber

Repstad, Pål (2007) *Närhet och distans- kvalitativa metoder i samhällsvetenskap* Oslo: Universitetsforlaget

Socialstyrelsen (2002). *ADHD hos barn och vuxna*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialstyrelsen (2004). *ADHD hos barn och vuxna. Kunskapsöversikt*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Vetenskapsrådet: <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> (Hämtad 2012-11-02)

Watt Boolsen Merete (2006/2007) *Kvalitativa analyser* Kristianstad: Gleerups Utbildning AB (Ursprungligen titel: At finde årsager og sammenhange)

Wrangsjö, Björn (red) (1998) *Barn som märks -utvecklingspsykologiska möjligheter och svårigheter* Falkenberg: Natur och Kultur

Öquist, Oscar (2008) *Systemteori i praktiken – konsten att lösa problem och nå resultat* Stockholm: Gothia Förlag

9. Bilaga

Intervjuguide

Bakgrundsfrågor:

1. Berätta om er familj, vilka är ni?
2. Berätta om hur det gick till när x fick sin diagnos?

Familjen, nätverk, risk och skydd:

1. Beskriv hur en vanlig dag hos er ser ut?
(aktiviteter, rutiner, arbete, skola, mm)
2. Beskriv en situation där du känner behov av att få stöd i någon form? Förklara vad det stödet skulle vara och fungera? (Om det finns något behov)
3. Kan du berätta om hur er kontakt med släkt och vänner ser ut?
4. Kan du känna någon skillnad på individerna i ert nätverk, vilka ger energi och vilka tar energi från/till er som familj, förälder eller barnet? Beskriv på vilket sätt?

Skola och fritid:

1. Kan du beskriva din uppfattning av x skola?
2. Kan du berätta lite om x vänner?
3. Berätta om x fritidsintressen?